

RENESSANS DAVRI RASSOMLIGI VA UNING BUGUNGI SAN'ATGA TA'SIRI

Sabina Qayimova

Kamoliddin Behzod nomidagi Milliy rassomlik va dizayn institute, Iqtidorli talabalarning Ilmiy tadqiqot faoliyatini tashkil etish bo'limi boshlig'i

Annotatsiya. Ushbu maqolada Renessans davri san'ati va uning asosiy xususiyatlari, mashhur rassomlarning ijodi hamda ularning g'oyalari bugungi san'at rivojiga ko'rsatgan ta'siri yoritilgan. Renessans davri san'ati insonparvarlik, realizm va ilm-fan bilan uyg'unlikda rivojlanib, zamonaviy san'at maktablari, uslublar va g'oyalarga asos yaratgan. Maqolada Leonardo da Vinchi, Mikelanjelo, Rafael kabi buyuk rassomlarning asarlari tahlil qilinib, ularning bugungi kun san'ati bilan uzviy aloqalari ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: Renessans, san'at, rassomlik, Leonardo da Vinchi, Mikelanjelo, Rafael, realizm, uyg'unish davri, gumanizm, zamonaviy san'at.

Kirish. San'at insoniyatning eng qadimiy va bebaho meroslaridan biridir. Har bir davr san'ati o'ziga xos estetik qarashlari, badiiy uslublari va falsafiy mazmuni bilan ajralib turadi. Ularning ichida Renessans davri san'ati alohida o'rin tutadi. "Rinascimento" (italyancha "qayta tug'ilish") deb nomlangan ushbu davr XIV–XVI asrlarda Yevropada shakllanib, insoniyat madaniyatida ulkan burilish yasadi. Renessans davrida qadimgi yunon va rim san'ati, falsafasi va ilmi qayta tiklanib, yangicha talqin qilindi.

Bu davr san'atining eng muhim xususiyati — insonni markazga qo'yish, uning go'zalligi, ruhiy olami va irodasini ulug'lash edi. Shuning uchun ham Renessans davri bugungi kunda ham zamonaviy rassomlar, dizaynerlar va ijodkorlar uchun tuganmas ilhom manbai bo'lib qolmoqda.

Asosiy qism

1. Renessans san'atining xususiyatlari

Renessans san'ati O'rta asrlardan keskin farq qilardi. Bu davr rassomlari inson shaxsini ideal mavjudot sifatida ko'rsatishga intildilar.

Realizm va tabiiylik – inson qiyofasi, tabiat, me'moriy obidalar real shaklda tasvirlandi.

Perspektiva qonunlari – ilmiy asoslangan chizmachilik va geometrik hisob-kitoblar yordamida tasvirlarda chuqurlik, kenglik berildi.

Anatomik aniqlik – rassomlar inson tanasining tuzilishini ilmiy o'rgandilar, mushaklar va suyaklarni to'liq tahlil qildilar.

Yorug'lik va soya uyg'unligi – ranglar uyg'unligi, hajm va chuqurlik berishda yangi badiiy uslublar qo'llanildi.

2. Renessans davrining buyuk rassomlari

Leonardo da Vinchi (1452–1519) – nafaqat rassom, balki olim, muhandis va faylasuf sifatida ham mashhur. Uning “Mona Liza” va “So‘nggi kechki ovqat” kartinalari bugungi kunda ham jahon san’atining eng mashhur asarlaridan hisoblanadi.

Mikelanjelo Buanarotti (1475–1564) – “Dovud” haykali va Sikstin kapellasidagi freskalari inson tanasining mukammalligini ko‘rsatdi.

Rafael Santi (1483–1520) – “Afina maktabi” kartinasida antik davr va zamonaviylikni uyg‘unlashtirdi.

Sandro Botticelli (1445–1510) – “Veneraning tug‘ilishi” kartinasi orqali go‘zallik idealini ifodaladi.

Bu rassomlarning ijodiy merosi san’atda realizm, uyg‘unlik va mukammallikni yangi bosqichga olib chiqdi.

3. Renessans san’atining bosqichlari

Erta Renessans – Giotto va Masaccio ijodida realizmning ilk shakllanishi.

Yuksak Renessans – Leonardo, Mikelanjelo, Rafael kabi buyuk rassomlarning dahosi bilan bog‘liq.

Kech Renessans – Tintoretto va El Greko ijodida dramatism va murakkab kompozitsiyalar kuchaydi.

4. Renessans san’ati va ilm-fan

Renessans davrida san’at va ilm bir-biri bilan chambarchas bog‘liq edi. Leonardo da Vinchi anatomiya, mexanika va geometriyani o‘rgangan, Mikelanjelo esa haykaltaroshlikni inson tanasining ilmiy asoslari bilan boyitgan. Perspektiva qonunlari matematika yordamida ishlab chiqildi. Bu davr san’ati nafaqat estetik, balki ilmiy yondashuvga asoslangan edi.

5. Renessans va diniy mavzular

O‘rta asrlarda san’at asosan diniy mavzularda bo‘lsa-da, Renessans davrida bu mavzular insoniy tuyg‘ular bilan boyitildi. Masalan, Mikelanjeloning “Odamning yaratilishi” freskasi diniy mazmunga ega bo‘lsa-da, unda inson tanasining go‘zalligi va qudrati ham ko‘rsatildi.

6. Renessans san’atining bugungi san’atga ta’siri

Akademik san’at asoslari – bugungi san’at ta’limida anatomiya, perspektiva va kompozitsiya o‘qitilishi Renessansdan boshlangan.

Portret janri – inson obrazini ifodalashda Renessans realizmi haligacha asosiy yo‘nalish sifatida qo‘llaniladi.

Zamonaviy dizayn va arxitektura – uyg‘unlik, mutanosiblik va geometrik qonuniyatlar Renessansdan olingan.

Raqamli san’at – 3D grafikasi, animatsiya va virtual reallik ham Renessansning ilmiy-badiiy merosiga tayangan.

Moda va grafika – zamonaviy moda va reklama san’atida Renessans motivlari keng qo‘llaniladi.

7. Renessans san'atining o'zbek san'atiga ta'siri

Bevosita Renessans san'ati O'zbekistonga o'rta asrlarda kirib kelmagan bo'lsa-da, XIX–XX asrlarda Yevropa san'ati orqali ta'sir ko'rsatdi. Bugungi kunda o'zbek rassomlari ham perspektiva, realizm va anatomiya qonunlariga tayangan holda milliy obrazlarni yaratmoqdalar.

Xulosa. Renessans davri san'ati nafaqat o'z davrining yodgorligi, balki butun insoniyat madaniyatining abadiy boyligidir. Bu davr rassomlari o'z asarlarida insonni buyuk mavjudot sifatida ulug'lab, uning ruhiy va jismoniy go'zalligini badiiy ifodalash orqali san'at tarixida abadiy iz qoldirdilar.

Renessans rassomligi bugungi san'atda ham o'z aks-sadosini topmoqda. Akademik rassomlik maktablari, zamonaviy dizayn, raqamli san'at va kino industriyasida Renessans merosi keng qo'llanilmoqda. Insonparvarlik, go'zallik, mukammallikka intilish kabi g'oyalar esa bugungi san'atning ham asosiy tamoyillaridan biri bo'lib qolmoqda.

Demak, Renessans faqat tarixiy davr emas, balki abadiy davom etuvchi estetik va ma'naviy merosdir. U bugungi ijodkorlarni ilhomlantirib, ularni mukammallik sari yo'naltiradi va san'atni inson qalbiga yanada yaqinlashtiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

Васари Дж. Жизнеописания наиболее знаменитых живописцев, ваятелей и зодчих. — Москва: Искусство, 1993.

Леонардо да Винчи. Трактат о живописи. — Москва: Искусство, 1986.

Clark, Kenneth. The Renaissance. — London: Penguin Books, 2000.

Burckhardt, Jacob. The Civilization of the Renaissance in Italy. — London: Phaidon, 1995.

Gombrich, E. H. The Story of Art. — London: Phaidon Press, 2006.

Baxandall, Michael. Painting and Experience in Fifteenth-Century Italy. — Oxford: Oxford University Press, 1988.

Шукуров Ш. Сан'ат tarixi. — Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2010.

Зиёдаев Ш. Yevropa san'ati tarixi. — Toshkent: San'at, 2015.

Хожаева N. Renessans davri san'ati va uning o'zbek san'atiga ta'siri. — Toshkent: TDPU nashriyoti, 2018.